

čujte skerbno nad lenobo. Opominjajte o vsaki priložnosti malopridne, brezvestne starše, katerim otroci niso veliko mar, in opisujte jim primerno žalostno stanje nedolžnih otročičev borečih se v dušni temini s telesnimi potrebami. Zapusčeni od brezskerbni staršev, izbrisala jim je nemila osodina roka vse nježne čute, vso topljivost in miloto iz mladinskega serca; in ti jokajoči mladi deržavljeni nimajo nobenega prijatla več na svetu, ako ne vas — duhovni in svetni učitelji! Sapienti sat! —

Zemljopisje v ljudskih šolah. *)

O potrebi zemljopisja v ljudskih, posebno pa v glavnih šolah veliko govoriti, bilo bi vodo v morje nositi.

Saj vrteče se kolo časa v brzem tiru vedno naprej teče, staro zapustivši novo donesivši; kakor se pa časi spreminjajo, tako se tudi človek in njegove vede. Kar bilo je pred kakimi dvajsetimi ali tridesetimi leti morebiti nepotrebljivo, to je dan danes živa potreba.

Učenec dovršivši svoje štiri razrede ljudskih šol, prestopi ali v gimnazijo, ali v realko; tam se uči zemljopisja, in če je že v ljudskih šolah nekoliko o tem slišal, koliko ložeje in hitreje si to zapomni; koliko težke muke mu je prihranjene!

Dosti bil je pa teh muk kriv tudi takratni učilni načrt. Večidel začelo se je pri globusu, in znati je bilo treba na tanko vse zemljovide ptujih dežel, njih gore, reke in mesta, preden se je o domači rojstni deželi kaj govorilo, če se je sploh o nji kaj omenilo.

Pa tudi takim je zemljopisje potrebno, katerim osoda odmenila je domá kmetovati, ali pa rokodelstva učiti se; kajti kakor rokodelskemu pomagaču ali pa vojaku potujočemu po ptujih deželah mu leta znanost veliko veliko koristi; in če kdo prav celi čas svojega življenja pri svojem domu ostane, mu to ne bo od več!

Torej je namen tega spisa, prav v kratkem dokazati, kako in koliko naj se o zemljopisji v ljudskih šolah, posebno v glavnih, podučuje.

Prične se s tem, da učitelj z otroci kraj, kjer stoji šola,

*) Iz „Letnega sporočila“ černomaljske glavne šole.

za svoj začetek v poduku vzame, in tako dalje imenitniše hiše, prostore, in, ako je mesto, tudi ulice itd. pred njihovo dušo postavlja; izraze, kakor: hiša, vas, terg, mesto; studenec, potok, reka; mlaka, jezero, morje; planjava, dolina, hrib, grič, gora itd. naj na tanko razlaga.

Kmali pridruži se k temu okolica celega kraja in krajopisni načrt (kterega vsaki učitelj na tablo lahko načrta), in vtisne se v nježno dušo učencevo kmali prvi zaumen o zemljevidu.

To bi bil prvi začetek zemljopisnega poduka, ki ne blisí vsakovrstnih naučenih izrekov in fraz, in le to predočuje, kar učenci zmoči zamorejo.

Jasno se iz tega previdi, da je to najboljši pot, ako učitelj učence od posamesnega do celoletnega pelje, in potem še le z učenci od celoletnega do posamesnega s toliko boljšo natančnostjo nazaj zavije.

Rojstni kraj in okolica njegova je vsakemu najimenitnejši, le za njega ima otrok najboljši razum, za njega ima srce in ljubezen, in jo tudi imeti mora!

Sploh je pri otroku najbolj vspešen kazavno gledavni poduk, posebno pa pri zemljopisji; zatorej je pa tudi gledanje učenca pri tem poduku dvojno, namreč: vnanje in notranje.

Vnanje gledanje je najprvo pregledovanje rojstnega kraja in njegove okolice tako daleč, kakor daleč oko vidi, potem v daljnem poduku gledanje zemljevida rojstne dežele (kteri naj bo vedno pri rokah), in tako se podoba domačega kraja in v daljnem poduku tudi sosednih krajin učencu nehoté prav živo v dušo vtisne in za zmirom v trdnem spominu ostane.

Kar se torej pozneje govori o zemljopisji, to vse učenec tako rekoč notranje gleda, akoravno nima zemljevida pred seboj; kajti po tem poduku se mu je obraz krajin, od katerih je ravno govorjenje, tako živo vtisnil, da vse te dežele v duhu pregleduje in prehoduje.

Primerno je tudi, ako učitelj z učenci po deželi, ktera je zdaj učencem po zemljevidu na tanko znana, v duhu popotuje, zdaj na to, zdaj na drugo stran zakrmi, in mu tako učenci imena tergev, mest, rek, gora, mimo katerih z njim v duhu hodijo, imenujejo.

Dobro je tudi, ako si učenci po učiteljevem navodu obraz domače dežele načrtajo, in se tako scasoma v črtanji zemljevidov domače in ptujih dežel po mogočnosti vadijo.

Vse to do zdaj omenjeno pa le veljá od naše domače slovenske dežele, in ko učenec svojo ljubo domovino na tanko pozná, potem še le naj učitelj z učenci meje slovenske dežele prestopi, in naj ob kratkem omeni dežele avstrijskega cesarstva, potem celo Nemško, kakor tudi druge dežele cele Evrope. Povrhoma naj govori še o Azii, Afriki, Ameriki in Avstralii, in vse te dežele z morjem vred naj jim pokaže na globusu.

To bi bil najloži pot učence nekoliko z zemljopisjem seznaniti in jim prestop iz ljudskih šol v gimnazijo ali realko polajšati. Zahtevanje, da bi učenci tudi v domači deželi vsako rekico, ktera se v kako večo reko izliva, ali natančno številko prebivalcev kacega večjega kraja, ali visočino kake gore natančno znati mogli, se nam zdi pač prenapeto.

Boljši je krepek, živ, prost popis kraja in prebivalcev njegovih, boljša je tako rekoč karakteristična slika njegova, ktera učencevi duši to, kar je najbolj znamenitno ali karakteristično enega kraja, z živimi barvami predstavlja in upodoblja.

Mogoče, da tudi še tukaj bi učenci vsega ne umeli, vendar s tem ugovorom, zahtevanje, da naj učenec svojo domovino najbolj pozná, ni nikakor odbito.

Prva potreba pa je, da si vsaka šola izvrstni zemljevid P. Kozlerjev kupi in na steno obesi, ker brez tega je vsak nauk o zemljopisji domače dežele brez vsega vspeha.

Naj bi torej kak zmožni pisatelj tako malo knjižico — o zemljopisji za ljudske šole, — spisal, in slov. Matica naj bi jo na svoje stroške natisnila in izdala.

Jakob Gros,
ravnatelj.

Pomenki

o

slovenskem pisanji.

XXXIV.

U. Namesti Sloven — Slovan (Slave) se bere še mnogokrat Slaven — Slavjan, in za slovanski prav pogostoma slavenski — slavjanski; kaj mi je misliti od teh oblik, in kod so v navadi?

T. Slavni Šafařík skaže do dobrega, da so te oblike vnanje ne pa domače, da so zlasti iz gerških pisem in po